

Obre el cànon

JORDI CARRIÓ

NARRATIVA

Baltasar Porcel, *Les maniobres de l'amor. Tots els contes, 1958-2001*. Destino. Barcelona, 2002.

És un plaer poc freqüent la lectura de volums com aquest. Els contes de Baltasar Porcel es llegeixen com una de les seves novel·les basades en relats que se succeixen, com la ja llunyana *Les primaveres i les tardors* (premi Sant Jordi 1986); relats atropellats per veus narratives, per recursos tècnics força variats, per autèntiques demostracions magistrals de com es violenta el llenguatge literari.

Aquesta exploració dels límits de la narració com a *tour de force* lingüístic i estructural es fa palesa en

de relats a Alfaguara, *Los amantes de Todos los Santos*) reflexionava sobre la tradició de la *short story* i en defensa la necessitat d'una presència epifànica que sacseja el personatge i que molt sovint es materialitza formalment en expressions com "llavors va comprendre" o "de sobte va adonar-se de...". Malgrat que algunes de les peces de Porcel funcionen així (per exemple *Clàudia*, del 1978: "I sobtadament vaig comprendre que tot havia estat un error"), el gruix remet a aquesta epifania del lector, que haurà de dedicar uns minuts a la reflexió després de la paraula que clausura. Això malgrat que la sorpresa o el gir inesperat estan pràcticament desterrats de la poètica de l'autor; però el final que facilita el llumí que el lector ha de decidir encendre, en canvi, es troba des del seu primer conte, *La lluna feliç*, del 1958.

Al meu parer, la concepció del

l'anècdota urbana, la narració eròtica, etcètera. És a dir, ens trobem davant d'una heterogeneïtat total, que s'explica, en part, pel moviment de globalització (en sentit positiu) que ha protagonitzat l'obra del mallorquí: Andratx familiar, el Mediterrani entès com un espai de diàleg cultural i d'història convulsa, la Xina. L'erudició, els viatges físics i mentals i la pràctica d'una escriptura molt ambiciosa com a vehicles d'universalització del món propi.

VALORACIONS DE L'AUTOR

En un pròleg que no està a l'alçada de la resta del volum, Porcel explica que per a ell el conte "primer va ser una provatura, una aproximació, i després ha estat un instant de plaer, com ha de ser un sonet". Afirmar també que molt sovint el gènere ha estat un esborrany o un material secundari, incorporat en el gènere que realment és important: la novel·la, quan no un simple encàrrec periodístic. Aquesta jerarquia, evidentment, perjudica la consideració literària d'alguns dels divertiments que s'inclouen en el llibre, com *Renata davant del mirall* (1999), que acusa el mateix defecte del pròleg; però sobretot convida a reflexionar sobre l'estat del cànon català respecte al relat breu.

Que el conte no té, ni de bon tros, el mateix pes específic que altres gèneres en el conjunt de la seva obra es feia palès en el volum *100 pàgines triades per mi* (La Campana, 1987), en què quatre textos novel·lístics convivien amb un d'assaig, un de teatral i un conte de motiu oriental. Malgrat això,

l'autor és inclòs en la majoria de les antologies, per mèrits innegables (vegeu *El conte des de 1968*, Edicions 62, 1986; i *Mar i muntanya*, Lateral Ediciones, 2001), acompanyat per noms com Jaume Cabré i Quim Monzó, que també reuneixen mèrits més que suficients.

De fet, ens els darrers anys, la publicació de llibres de contes ha esdevingut una pràctica editorial normalitzada. Cal buscar-ne els motius, que van molt més enllà del context sociològic en què la lectura breu pot sintonitzar amb temps accelerats, periodístics, de les virtuts específiques del gènere, de la influència dels seus mestres (sobretot Calders) i dels efectes dominó (no és casual que els contes reunits de Porcel apareguin mesos després dels de Monzó i Moncada). En el pròleg a *Antologia de contes catalans* (MOLC, 1983), Joaquim Molas explicava el predomini del relat en els períodes 1865-82, 1912-25 i 1939-56 per fets polítics, socials, lingüístics i estètics, amb els quals no m'allargaré. Cal fer una feina similar d'anàlisi amb els darrers 25 anys de producció narrativa breu. I començar a reflexionar seriósament sobre quins noms mereixen sers canònics.

LLIBRES RECUPERATS

Divulgació pia

ORIO IZQUIERDO

Mn. Tomàs Bellpuig, *Els Sants Pares*. Barcino. Barcelona, 1927.

A l'illot consta que és el volum vuitè de la *Col·lecció Sant Jordi*. A la coberta, un rombe enclou el títol de l'obra, nom de l'autor sobre la línia mitgera i, a la meitat inferior, el nom de la col·lecció il·lustrat, com correspon, amb cavaller, drac i cavall. Al dors de la falsa portada es relacionen els títols de la col·lecció: literatura cristiana, art cristià i història de l'Església, de la qual aquest volum és el segon. Hi llegim, també, el peu: Editorial Barcino / Barcelona, 1927. Al dors de la portada interior, les llegendes habituals: "És propietat. Drets reservats i garantits" i "Amb les degudes llicències", que no es precisen, a més del nom de l'impressor, Varias, de Sant Sadurn de Noia.

Les quatre pàgines del pròleg aclareixen, en to divulgatiu, la importància de la patristica en la transmissió de la Tradició, així amb majúscula. L'autor manifesta l'esperança, gairebé la certesa, que la tan rica aportació dels Sants Pares "incorporarà indubtablement abans de gaire a l'imponderable tresor literari de Catalunya una mà més hàbil que la nostra". Justifica, aleshores, el seu assaig com un treball "de tria, de versió i d'adaptació", útil també per als clergues com a modesta guia de cites.

El text es divideix en sis capítols. *Les primeres manifestacions literàries* arrenquen amb el símbol apostòlic i la Didachè o doctrina dels dotze apòstols i es tanquen amb el recorregut sumari pels set pares apostòlics. Onze autors són presentats sota l'epígraf *L'apologètica*, en-

Justifica el seu assaig com un treball "de tria, de versió i d'adaptació", útil també per als clergues

ROBERT RAMOS

Baltasar Porcel ha publicat en un sol volum tots els seus contes

petites obres mestres com *Sant Ciril d'Alexandria*. Es tracta d'un conte del 1979 amb un desenvolupament ben estrany: un historiador es desperta amb un mal de cap terrible, després d'una nit d'excessos en la ciutat egípcia. La seva ment es troba ancorada en l'antiga polèmica religiosa que ha anat a investigar; però els seus ulls veuen dues dones coptes lligades de mans i peus i la seva boca parla amb el company de la borratxera, autor del segrest. L'alternança entre els dos nivells arriba al seu clímax en una violació inesperada, brutal, que és interrompuda per una digressió tan llarga com inesperada sobre la història acadèmica del protagonista. Després del parèntesi, capaç de desesperar el lector, el relat finalitzarà amb més violència sexual i una fugida, que obren la possibilitat d'una interpretació sobre les relacions entre Occident i Orient ben poc amable. Com acostuma a passar amb l'obra breu de Porcel, el final es transforma sempre en un llumí que s'encén dins la consciència de qui llegeix.

En un article aparegut en la revista *Lateral*, l'escriptor colombià Juan Gabriel Vásquez (que acaba de publicar, per cert, un excel·lent llibre

gènere practicada per l'autor d'*El cor del senglar* (2000) s'allunya de les dues tradicions més potents del segle XX, pel que fa al conreu de la distància breu: la nord-americana (Hemingway, Carver...) i la hispano-americana (Quiroga, Borges...). El concepte d'epifania que intentava explicar remetria a *Els morts*, de Joyce, evidentment, però sobretot a Txékhov. Però aquesta mena de contes -que potser és la més important literàriament- no és l'única que trobem en els seus contes reunits. Perquè *Les maniobres de l'amor* inclou també molts divertiments, sobretot de temàtica sexual, i sis títols que s'entronquen amb llegendes xineses.

Això implica un parentesc genèric amb la llegenda, el relat familiar,

En el pròleg Baltasar Porcel explica que per a ell el conte "primer va ser una provatura, una aproximació"